

Vijfde nieuwsbrief van Alice vanuit Oeganda

Kilembe, 23 juni 2011

Het heeft even geduurd maar hier ben ik weer! Ik heb nogal wat werk gehad met het schrijven van een literatuurstudie. Ik wilde weten wat er bekend is over ondervoeding en ziektes als gevolg van slechte hygiëne bij kinderen. Een flinke klus en ik zal er in deze nieuwsbrief een korte samenvatting van geven. Maar eerst iets anders.

Feest!

Vorige week was het vijftigjarig priesterfeest van de bisschop Egidio van Kasese diocese. Om dat te vieren werd op Eerste Pinksterdag een groot feest gegeven. En dat was met recht een evenement! Compleet met beveiliging, entertainment, een maaltijd, een grote feesttaart en een speciale plechtige kerkdienst. Het werd gevierd op het terrein van het bisdom. De dienst en de festiviteiten speelden zich af op en rondom een groot podium, gebouwd in 1993 ter gelegenheid van het bezoek van Paus Johannes Paulus II. Het terrein was feestelijk aangekleed. Er waren grote luifels waar mensen onder konden zitten. Diverse hoogwaardigheidsbekleders waren uitgenodigd. Afgevaardigden van de regering, de koning van Kasese, bisschoppen en priesters van Oeganda en vanuit het naburige bisdom van Congo. De bisschoppen hadden een ereplaats op het podium met de bisschop Egidio in hun midden. Het feest begon met een Eucharistieviering. Na de dienst volgde een programma dat de rest van de dag in beslag nam. Enkele koren zongen de bisschop toe. Traditionele dansgroepen verzorgden optredens. Prachtig om te zien. Compleet met rieten rokjes, koeienvellen, grote veren en Afrikaanse trommels. Een bruisend gebeuren! Er zit ritme in en de energie spat er van af! In vergelijking hiermee zijn onze klompdansers met hun trekharmonica een saai en gezapig stelletje. Verschillende voornamen hielden een toespraak. De bisschop werd in het zonnetje gezet. Het was duidelijk dat hij bemind is. Tot slot volgde een defilé waarin allerlei groepen hun cadeaus kwamen aanbieden. Vrouwen, mooi aangekleed in gele jurken, droegen schalen met diverse producten op hun hoofd: pompoenen, bananen, avocado's, etc. De vrouw op de foto draagt een schaal met witte uien op haar hoofd. Een gift vanuit Congo. Daarna werden andere groepen aangekondigd die hun cadeau's konden geven. De bisschop heeft wel tien geiten, een stuk of twintig kippen, een kalkoen en tal van verpakte cadeaus gekregen. Ter afsluiting was voor genodigden op verschillende plaatsen gelegenheid om een uitgebreide maaltijd te gebruiken.

Ik had tijdens de dag een mooie plek waarbij ik vanaf de zijkant op het podium kon kijken. Van daar uit zijn de foto's genomen. Ik zat tussen nonnen van verschillende ordes en vooraan hadden de priesters hun plaats.

Het feest is voorbij en het terrein is weer leeg. Het was een mooie dag en alles is goed verlopen. Dan komt de vraag: maar wie gaat dat nu betalen???

Primitieve praktijken

Enkele krantenberichten vielen mij op omdat ze aangeven dat primitieve praktijken hier blijkbaar nog plaats vinden.

Een artikel over een vader die bekend dat hij 20 jaar geleden zijn 14 jarige zoon heeft vermoord. De man wilde rijk worden. Daarvoor heeft hij de hulp van een medicijnman ingeroepen. Die vertelde hem voor een bedrag van 300.000 Ush (met de huidige koers ca 100 euro) dat hij zijn oudste zoon moest opofferen. Daarnaast moest hij nog 11 andere familieleden ombrengen. Hij moest ook een speciaal ritueel toepassen waarmee zijn *mayembe* (duivelse geest) hem in de richting van het volgende slachtoffer zou sturen. Verder moest hij het bloed van zijn slachtoffers drinken.

Het is twintig jaar later maar de beloofde rijkdom is uitgebleven. Zijn vrouw is van hem gescheiden en hij ligt overhoop met zijn familie. Zijn familie heeft hem willen vermoorden omdat ze dachten dat hij met zijn *mayembe* mensen kon vermoorden.

De man heeft nu bekend. Zijn kinderen hebben verklaard dat de familieleden allemaal op een vreemde manier zijn overleden: de een had hoofdpijn en was de volgende dag dood. De ander had pijn in de maagstreek. Volgens dokters is die persoon aan een maagzweer overleden. Een andere getuige vertelde dat iemand was behekst met een kip. Zodra de kip de vleugels uitspreidde zou de maag van het slachtoffer zijn opgezwollen.

De man heeft de bekentenis gedaan in zijn dorp onder leiding van een traditionele kruidendokter. Deze kruidendokter heeft hem bevrijd van zijn *mayembe* onder andere door hem op brandende kolen te laten lopen en gebrande koffie aan zijn dorpsgenoten te geven. Een wetsartikel uit 1957 zegt dat iemand die een ander bedreigt met toverkracht of andere bovennatuurlijke krachten gevangen gezet kan worden. De politie denkt dat ze op grond van die wet de man niet kunnen bestraffen. Ze onderzoekt of er na deze bekentenissen nog bewijzen te achterhalen zijn.

Een ander schokkend bericht gaat over besnijdenis bij jonge meisjes. Ondanks dat het strafbaar is wordt het in enkele stammen in het oosten van Oeganda nog toegepast. De gebieden horen tot de armste van het land. Een onderzoek uit 2005 laat zien dat ongeveer 60% van de mensen onder de armoedegrens van US\$ 1 per dag moet leven. Circa 13% van de mensen kan er lezen en schrijven. Lokale politici durven zich niet uit te spreken tegen besnijdenis omdat ze bang zijn stemmen te verliezen. Ontwikkeling zal deze praktijken beëindigen denken ze. Ze proberen onderwijs te bevorderen vooral voor meisjes, armoede terug te dringen en inkomen genererende activiteiten aan de 'chirurgen' aan te bieden. Zij verdienen geld aan de besnijdenis.

Bijkomend probleem is dat de besnijdenis gevaarlijk voor de gezondheid van de meisjes is. Later staat ze bovendien een grotere kans op complicaties en overlijden bij bevallingen te wachten.

Nou dacht ik deze primitieve praktijken overwegend niet voorkomen in dit gedeelte van Oeganda. Ze komen echter voor in het hele land. Deze week was ik net zoals anders op de markt om inkopen te doen. Het was er wat onrustig. Op verschillende plekken waren groepjes mensen hevig met elkaar in gesprek. Die dag heeft een vrouw op de markt een kind gestolen. Het kind is onthoofd..... De ontzetting was voelbaar. Waarom???? Er werd verteld dat de vrouw het kind waarschijnlijk heeft opgeofferd aan de duivel of de kwade krachten. Mensen van alle leeftijden kunnen opgeofferd worden.

'Ritueel' in de tuin

Op vrijdag avonden, soms op zaterdagavonden, voltrekt zich hier in de tuin bij het Guesthouse een 'vreemd ritueel'. Het begint meestal na elven (23 uur). Een groepje mensen verzamelt zich. Ze lopen rondjes, springen soms in de lucht. Iemand trekt geregeld aan takken van bomen. Ze praten en lachen. Het 'ritueel' kan wel doorgaan tot diep in de nacht. Ik word soms wakker en dan hoor ik ze nog. Ik heb het eerst een paar keer aan gekeken. Op een avond heb ik een bewaker gebeld en hem gevraagd om te kijken wat daar gaande is. Hij belde even later terug: Er worden sprinkhanen gevangen.... Ze komen op het licht van de lantaarn in de tuin af. Niks aan de hand dus! En ik dacht: Ze zullen toch niet met demonen bezig zijn?! Sprinkhanen zijn hier een delicatessen. Je moet ze van de poten en vleugels ontdoen, wassen en een korte tijd met wat zout koken. Ze zijn bovendien voedzaam.

Over ondervoeding en hygiëne gerelateerde ziekte

Onderstaand volgt een samenvatting van mijn literatuurstudie.

Ondervoeding en slechte hygiëne zijn factoren die de gezondheid van kinderen ernstig kunnen ondermijnen. In mijn zoektocht in de literatuur heb ik antwoord gezocht op de volgende vragen:

- Hoe hoog zijn de sterftecijfers van kinderen?
- Wat zijn oorzaken van overlijden en ziekte?
- Wat is de impact van ondervoeding en slechte hygiëne op de gezondheid?
- Wat zijn oplossingen?

Omdat het overleven van de kinderen direct samen hangt met gezondheid van de moeder heb ik ook enkele factoren die de gezondheid van moeders beïnvloeden erbij betrokken.

- *Sterftecijfers*

Ondanks de vooruitgang zijn de sterftecijfers van baby's, jonge kinderen en moeders in Oeganda erg hoog. In 2006 zijn circa 435 vrouwen per 100.000 bevallingen overleden. Vertaald zijn dat circa 6.000 vrouwen per jaar. Daarnaast zijn er circa 120.000 vrouwen per jaar die beschadigingen aan de bevalling overhouden. Ongeveer 60 procent van de bevallingen hebben plaats in de thuissituatie. Dat betekent dat er geen geschoolde kracht bij aanwezig is. Eén op 13 baby's haalt de leeftijd van 1 jaar niet en één op de 7 kinderen overlijdt voor de vijfde verjaardag. In dit gebied liggen de sterftecijfers zelf hoger. In 2010 zijn circa 506 vrouwen per 100.000 bevallingen overleden. Eén op de 11 baby's overlijdt binnen het eerste levensjaar. De meesten sterven binnen 4 weken na de geboorte en meestal aan infecties. Hoeveel kinderen de leeftijd van 5 jaar niet halen is niet bekend. De meeste kinderen sterven thuis. Die gegevens worden niet bijgehouden. Slechts 20% van de kinderen is geregistreerd.

- *Oorzaken van ziekte en overlijden*

Tachtig procent van het overlijden van kinderen onder de vijf jaar is te voorkomen. Infecties zijn de belangrijkste reden (45 procent). Dit wordt meestal veroorzaakt door slechte hygiëne. Bij circa vijftig procent van de sterftegevallen is ondervoeding de onderliggende oorzaak. Ondervoeding is dus een belangrijke factor. Ongeveer 40 procent van de kinderen heeft een groeiachterstand, dat wil zeggen dat ze te licht en te klein zijn voor de leeftijd. 75 procent van kinderen onder de vijf jaar heeft bloedarmoede. Van de vrouwen heeft 50% en onder zwangeren heeft zelfs 65% bloedarmoede.

- *Impact van ondervoeding en slechte hygiëne*

Ondervoeding en een slechte hygiëne hebben een grote impact op de gezondheid van kinderen. Tachtig procent van de ondervoede kinderen op de wereld wonen in slechts 20 landen. Oeganda is een van die landen. Ondervoede kinderen die twee jaar worden hebben waarschijnlijk onherstelbare lichamelijk en of mentale schade opgelopen. Vanaf de zwangerschap tot aan de leeftijd van twee jaar ontwikkelen vooral de hersenen zich. Op korte termijn hebben deze kinderen een grotere kans op ziektes, handicaps en overlijden. Op de lange termijn blijkt dat ondervoeding sterk samen hangt met een kleiner postuur, minder lichamelijk capaciteit, minder scholing en minder economische productiviteit. Vrouwen hebben meer kans op het krijgen van kleinere baby's. Ze hebben verder een grotere kans op chronische ziektes en geestelijke aandoeningen.

Gezondheidsrisico's die met een slechte hygiëne samen hangen zijn infecties. Besmettingen verlopen bijna allemaal via de fecaal – orale route ofwel de ontlasting van de een naar de mond van de ander. Hierdoor ontstaan veruit de meeste infecties. Het gaat vooral om diarree maar ook om ondervoeding, wormen, luchtweginfecties, bilharzia en blindheid door

trachoma. Diarree heeft invloed op de voedingstoestand van een kind en aan de andere kant maakt ondervoeding dat kinderen kwetsbaarder zijn en sneller infecties oplopen. De wijze waarop er in een gemeenschap wordt om gegaan met water, sanitaire voorzieningen en hygiëne heeft direct te maken met ondervoeding. Handen wassen met zeep kan zelfs het aantal luchtweg infecties verminderen.

- *Het onderliggende probleem*

Over het algemeen zijn kinderen in arme gezinnen die op het platteland wonen met een moeder die weinig of geen onderwijs heeft gehad in een nadelige positie. Ze hebben meer kans op ziekte, ondervoeding en overlijden. Bovendien wonen ze in grotere families met veel kinderen. Ondervoeding wordt gezien als een symptoom van een onderliggend probleem. Het gaat om armoede, gebrek aan onderwijs, veel ziektes die de gezondheid bedreigen en het feit dat vrouwen te weinig zeggenschap hebben. Ongeveer 70 procent van de vrouwen vinden het trouwens normaal dat ze door hun man geslagen worden. 60 procent van de mannen vinden dat ze dat recht hebben. Voor de structurele oplossing van ondervoeding moet het onderliggende probleem aangepakt worden.

- *Oplossingen*

Oplossingen voor de korte termijn zijn: promotie van borstvoeding, aanvullende voeding voor kinderen ouder dan 6 maanden, vitamine en mineraal supplementen, speciale voedingsbehandeling bij ernstige ondervoeding, verbetering van de hygiëne, ontwormen en malaria preventie. Verder zijn vaccinaties als mazelen en rotavirus belangrijk om diarree te voorkomen. Manieren om families en gemeenschappen te helpen bij het verkrijgen van voeding lijken veel belovend maar er is nog te weinig onderzoek naar gedaan. Tot slot is het bespreken van methoden om de gezinsomvang te beperken zinvol.

Lange termijn oplossingen die in andere landen goed gewerkt hebben zijn: invoeren van plannen om armoede te bestrijden, het opzetten van landbouw projecten, verbeteren van infrastructuur, gebruik maken van techniek en handel. Dit moet dan wel in combinatie met strategieën ter verbetering van de gezondheid, het onderwijs en voedingsinname.

Wat betreft hygiëne gaat het om het blokkeren van de fecaal – orale route. Hiervoor zijn sanitaire voorzieningen en handen wassen met zeep het belangrijkste. Verder is het behandelen van water voordat het gedronken wordt van belang bijvoorbeeld door het te koken of een waterfilter te gebruiken. In dit gebied heeft slechts 54% van de mensen de beschikking over sanitaire voorzieningen. Ze hebben dan veelal latrines. Dat zijn diepe gaten in de grond die afgedekt worden met een steen. Water koken voor gebruik gebeurt weinig.

- *Hoe nu verder?*

Om ondervoeding en ziektes veroorzaakt door slechte hygiëne bij kinderen aan te pakken moet het onderwerp eerst op de agenda komen. Het belang ervan moet gezien en gesteund worden. Verschillende beroepsgroepen en organisaties zijn nodig om te helpen bij het oplossen van het onderliggende probleem.

Het verkrijgen van medewerking begint bij de medewerkers van het Kilembe Mines Hospital. Hun energie is nodig om samen aan dezelfde doelen te werken. Dat is een leerproces en je gaat het samen aan. Het is voor iedereen nieuw en spannend. De vraag is: gaan ze mee doen of zeggen ze alleen maar “Ja, ja” en doen ze “Nee”.

Verder is het belangrijk om oplossingen te kiezen die bij de lokale omstandigheden passen. Daarvoor zijn de mensen die in de gemeenschappen wonen en leven heel belangrijk. Zij kennen de lokale mogelijkheden en moeilijkheden. Zij staan het dichtst bij het probleem en kunnen vaak het beste in schatten wat wel en niet gaat werken. Een oplossing kan in de ene

situatie effectief zijn maar in de andere niet. Veranderen is ook een sociaal proces is. Mensen zijn eerder geneigd een verandering aan te nemen als degenen die dicht bij hen staan en die ze vertrouwen dat ook doen. De zogenaamde rolmodellen.

Tot slot zijn er data nodig. Voor je begint moet je weten hoe de zaken die verband houden met ondervoeding en hygiëne er voor staan. Dit is ook nodig om vast te kunnen stellen of datgene wat je gedaan hebt effect heeft gehad. Mensen die geld hebben gegeven, hebben er recht op om te weten hoe het geld besteed is en of dat zinvol is geweest.

Volgens mij maakt dit wel duidelijk dat een project voorbereiding nodig heeft. Het vergt een gezamenlijke inspanning van een groep mensen. Het in beweging krijgen van die groep, dát is denk ik het belangrijkste en dat zie ik als mijn grootste uitdaging.

De foto's van de kerkdienst zijn in de bijlage gevoegd. Omdat het internet erg traag is stuur ik de andere foto's in volgende mails.

Zo, dat was een lang verhaal! Hopelijk geeft het inzicht in waar ik hier mee bezig ben.

Hartelijke groet en tot een volgende mail,

Alice